

Джордж Орвелл

1984

Частина перша

Розділ 1

Був ясний холодний квітневий день, годинник показував рівно тринадцять нуль-нуль. Вінстон Сміт, занурившись у комір свого пальто так, що підборіддя майже торкалося грудей, поспішав якнайшвидше врятуватися від мерзенного колючого вітру, тому хутко прослизнув скрізь скляні двері багатоповерхового житлового будинку «Перемога», але, як виявилось, недостатньо швидко, бо вихор зернистого пилу все ж увірвався до приміщення разом із ним.

У під'їзді смерділо вареною капустою і старими килимками. На стіні висів кольоровий плакат, явно завеликий для такого приміщення. З плакату на нього пильно дивилося величезне, завширшки з метр, обличчя чоловіка років сорока п'яти, з густими чорними вусами, жорстке, але у цій суворості була якась своя краса. Вінстон одразу попрямував до сходів. Викликати ліфт було марно. Навіть у кращі часи він рідко працював, а зараз електрику почали взагалі відключати у денний час.

Це було частиною кампанії по економії для підготовки до Тижня ненависті. До квартири треба було подолати цілих сім прольотів. Вінстону було тридцять дев'ять років і його варикозна виразка над правою щиколоткою знову нагадала про себе, тому він йшов повільно, кілька разів зупиняючись, щоб трохи перепочити. На кожному поверсі навпроти шахти ліфта зі стіни на нього витріщалося те саме величезне обличчя з плакату. Це була одна з тих ілюстрацій, де, здається, що з якого боку не глянь, очі завжди стежать за тобою. Великими літерами на плакаті було написано: «СТАРШИЙ БРАТ СПОСТЕРІГАЄ ЗА ТОБОЮ».

У квартирі розмірений оксамитовий голос зачитував зведення з якимись цифрами, які мали відношення до виробництва чавуну. Голос лунав з продовгуватої металевої пластини, схожої на затемнене дзеркало, яка була вбудована у стіну з правого боку від входу. Вінстон покрутив перемикач, і голос став тихіше, хоча слова все ще було чутно досить розбірливо. Цей апарат (він називався телеекран) можна було зробити темніше або тихіше, але повністю вимикати було заборонено. Вінстон підійшов до вікна: це був невисокий худорлявий чоловік, чия квола статура ще більше підкреслювалася синім мішкуватим комбінезоном, який був обов'язковою уніформою всіх партійців. Волосся у нього було зовсім світле, а

шкіра на його рум'яному від природи обличчі лущилася через жорстке мило, тупі леза у бритві і нещодавню сувору зиму.

Навіть через закрите вікно він відчував холод, яким був оповитий світ зовні. На вулиці невеликі пориви вітру підіймали вихори пилу та рваний папір, і хоча світило сонце, а небо було яскраво-блакитним, здавалося, все було позбавлене кольору, крім розвішаних усюди плакатів. Портрет з чорними вусами зверхньо спостерігав з усіх боків. Один з плакатів висів прямо навпроти його будинку. «СТАРШИЙ БРАТ СПОСТЕРІГАЄ ЗА ТОБОЮ», — говорив напис на ньому, а темні очі дивилися прямисінько в очі Вінстона. Внизу біля тротуару висів інший плакат, щоправда, один з його куточків відклеївся, і він тріпотів на вітру, то ховаючи, то показуючи єдине слово «АНГСОЦ». Десь далеко між дахами пролетів гвинтокрил, на мить він завис у повітрі, немов трупна муха, а потім знову полетів геть. Це був поліцейський патруль, який заглядав людям у вікна. Однак патрулі не мали значення. Поліція Думок — от кого насправді треба було боятися.

За спиною Вінстона голос з телеекрану все ще базікав щось про чавун і перевиконання дев'ятого трирічного плану. Телеекран працював одночасно і на прийом, і на передачу сигналу. Він вловлював кожне слово, яке було вимовлене голосніше, ніж

пошепки, більш того, поки Вінстон залишався у полі зору металевої пластини, його можна було не тільки чути, але й бачити. Звичайно, не було ніякого способу дізнатися, чи спостерігають за тобою у даний момент. Як часто і за яким принципом Поліція Думок підключається до якогось конкретного телеекрану, можна було лише здогадуватися. Можливо, вони взагалі цілодобово стежать за всіма. Але у будь-якому випадку точно можна було сказати одне — вони могли підключитися до вашої лінії коли завгодно. Доводилося жити з постійним усвідомленням того — і це вже було не просто звичним відчуття, а скоріше інстинктом — що кожен твій звук чують, а кожен рух уважно відстежують (якщо тільки ти не знаходишся у повній темряві).

Вінстон намагався завжди стояти до телеекрану спиною. Так було безпечніше, хоча він чудово розумів, що навіть спина може його видати. За кілометр від його будинку знаходилося Міністерство Правди, де він, власне, і працював. Це була величезна біла будівля, яка височіла над похмурим міським пейзажем. «І це, — подумав він з огидою, — це Лондон, головне місто Злітної смуги № 1, яка є третьою за кількістю населення провінцією Океанії». Він спробував згадати свої дитячі роки, адже ці спогади мали підказати йому, чи завжди Лондон був таким. Чи завжди тут були ці

обшарпані будинки дев'ятнадцятого століття, стіни яких були підперті дерев'яними балками, вікна заклеєні листами картону, дахи залатані іржавим гофрованим залізом, а паркани поламані, криві та хилилися, здавалося, у всі боки одразу? А ці розбомблені пустирі, де у повітрі кружляв білий пил, а купи щебеню та битої цегли, які вже поросли бур'яном; пустирі, де утворилися цілі колонії убогих дерев'яних трущоб? Але він не міг нічого згадати, хоч би як сильно не намагався: від його дитинства не залишилося нічого, крім кількох коротких фрагментів, які яскраво спалахували у його голові, але не мали ні фону, ні контексту, тому здебільшого він абсолютно не розумів, що вони означали.

Будівля Міністерства Правди, або Мініправда на новомові (новомова була офіційною мовою Океанії) разюче відрізнялася від інших лондонських споруд. Це була величезна пірамідальна будівля з полірованого білого бетону, яка підіймалася, тераса за терасою, на триста метрів вгору. З того місця, де стояв Вінстон, можна було прочитати викарбувані на фасаді три основних гасла Партії:

ВІЙНА — ЦЕ МИР
СВОБОДА — ЦЕ РАБСТВО
НЕЗНАННЯ — ЦЕ СИЛА

Говорили, що у Міністерстві правди три тисячі кімнат над землею і стільки ж під землею. У різних районах Лондона розмістилися ще три будівлі аналогічного типу та розміру. Вони настільки виділялися з міського пейзажу, що з даху житлового будинку «Перемога» можна було побачити відразу їх усі. Це були будівлі чотирьох міністерств, які і складали весь керівний апарат Океанії. Міністерство правди займалося новинами, розвагами, освітою та образотворчим мистецтвом. Міністерство миру займалося війною. Міністерство любові підтримувало закон і порядок. А Міністерство достатку відповідало за економіку. Їх назви на новомові звучали так: Мініправа, Мінімир, Мінілюб і Мінідост.

Міністерство любові особливо лякало своїм виглядом. У його будівлі не було жодного вікна. Вінстон ніколи не був у Міністерстві любові, навіть не підходив до нього ближче, ніж на півкілометра. Це було місце, куди можна було увійти тільки у службових справах, і то лише через лабіринт загороджень з колючого дроту, сталевих дверей і прихованих кулеметних гнізд. На вулицях, які вели до його зовнішньої огороди, чергували здоровані-охоронці у чорній формі, озброєні складними кийками.

Вінстон різко повернувся. Він миттєво надав

своєму обличчю вираз тихого оптимізму, адже саме такий вираз обличчя доцільно було робити, дивлячись на телеекран. Він спокійно пройшов до крихітної кухні. Пішовши з Міністерства у цей час, він пожертвував своїм обідом у їдальні, при цьому він чудово знав, що на кухні у нього не було нічого, крім шматка темного хліба, який потрібно було приберегти для сніданку. Він взяв з полиці пляшку з безбарвною рідиною, на якій була наклеєна біла етикетка з написом «Джин Перемога». Ніздрі залоскотав різкий синтетичний запах. Вінстон налив майже повну чашку, зібрався з духом і проковтнув напій, немов ліки.

Миттєво його обличчя почервоніло, а з очей потекли сльози. Рідина була наче та азотна кислота, і вже після першого ковтка виникало відчуття, що тебе б'ють по голові гумовим кийком. Але печіння майже відразу зникало, і світ виглядав вже не так паскудно. Він вийняв з кишені зім'яту пачку з написом «Сигарети Перемога», дістав цигарку, але з необережності взяв її вертикально, тому весь тютюн висипався на підлогу. З наступною він впорався краще. Він повернувся назад до вітальні та сів за маленький столик зліва від телеекрану. З шухляди столу він дістав перову ручку, пляшечку з чорнилами та товсту записну книжку з червоним корінцем і обкладинкою з мармуровим візерунком.

Телеекран у його вітальні висів чомусь не так,

як у всіх. Замість того, щоб розміщуватися, як зазвичай, у торцевій стіні, щоб охоплювати всю кімнату, він був вбудований у стіну навпроти вікна. Збоку від нього була невелика ніша, в якій і сидів зараз Вінстон. Коли будувався цей будинок, вона, ймовірно, призначалася для книжкового стелажу. Втискаючись у цю нішу, Вінстон міг залишатися поза зоною видимості телеекрану. Його, звичайно, було чутно, але поки він залишався у своєму нинішньому положенні, видно його не було, і це головне. Таке незвичайне планування кімнати частково й спонукало його до того, що він збирався зараз зробити.

Але також на це його надихнув записник, який він щойно дістав з шухляди. Це був надзвичайно красивий записник. Трохи пожовклі від віку сторінки були зроблені з щільного гладенького паперу, який не виробляли вже принаймні років сорок. Але Вінстон припускав, що цей записник був набагато старшим. Він побачив його у вітрині маленької крамнички з усіляким старим барахлом у бідному кварталі (в якому саме він вже й не пам'ятав), і одразу ж ним опанувало непереборне бажання заволодіти цією річчю. Взагалі, члени Партії не повинні були ходити за покупками до таких магазинів (їх називали «точки вільної торгівлі»), але цього правила не дотримувалися занадто строго, тому що в таких

магазинах були різні товари, такі як шнурки та леза для гоління, які не можна було більше ніде дістати. Вінстон швидко оглянув вулицю, а потім прослизнув усередину і купив цей блокнот за два долари п'ятдесят центів. У той момент він навіть не розумів, навіщо він йому потрібен. З деяким почуттям провини він відніс його додому у своєму портфелі. Навіть якщо він там нічого не напише, вже те, що він володіє такою річчю, компрометувало його.

Зараз він збирався відкрити цей записник. Не те щоб це було протизаконно (нічого не було протизаконним, оскільки законів як таких більше просто не існувало), але якби його хтось застукав за цим заняттям, покаранням звичайно ж була б смерть або, як мінімум, двадцять п'ять років у виправному таборі. Вінстон відковиряв з кінчика пера заводське мастило. Перо було архаїчним інструментом, і зараз рідко використовувалось навіть для підписання документів. Він теж купив його потайки, не зміг втриматися, бо йому здалося, що такий гарний кремовий папір був вартий того, щоб на ньому писали справжнім пером, а не дряпали гострим хімічним олівцем. Насправді Вінстон не звик писати від руки. Крім дуже коротких заміток, він зазвичай все надиктовував, що, звичайно, було неможливо в даній ситуації. Він занурив перо у чорнило і на мить завмер. Усередині

нього все здригнулося. Торкнутися паперу ручкою було вирішальним кроком. Маленькими кострубатими літерами він написав:

«4 квітня 1984 р.»...

Він відхилився. Його охопило почуття повної безпорадності. По-перше, він не був точно впевнений, що зараз 1984 рік. Швидше за все, рік був все ж правильний, оскільки він був цілком упевнений, що йому тридцять дев'ять років, і народився він ймовірно у 1944 або 1945 році. В наші дні неможливо було точно визначити дату, завжди була ймовірність помилитися на рік чи два.

Та й взагалі, для кого, власне, він пише цей щоденник? Послання майбутнім поколінням? Його думки на мить закрутилися навколо сумнівної дати на сторінці, а потім він згадав слово з новомови — «дводумство». У цей момент він вперше усвідомив масштаби того, що зараз збирався зробити. Яке ще послання майбутнім поколінням? Це було неможливо за своєю природою. Або майбутнє буде таке саме як сьогодні, і у цьому випадку до нього ніхто не буде дослухатися, або воно буде відрізнятись від того, що коїться зараз, і тоді його писанина буде безглуздою і нікому не потрібною.

Деякий час він сидів, тупо витріщаючись на кремений папір. Його ступор перервала різка військова музика, що зазвучала з телеекрану. Навіть дивно, що зараз він не просто втратив здатність